

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡΥΝΤΑΚΗΣ • ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΛΚΟΣ
ΑΓΓΕΛΟΣ ΧΟΡΤΗΣ • ΕΚΤΟΡΑΣ ΧΟΡΤΗΣ

**ΟΣΑ ΔΕΝ
ΓΝΟΡΙΖΑΤΕ
ΓΙΑ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ
ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ,
ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ
ΚΑΙ ΤΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ Α΄**

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προλογικό σημείωμα	9
------------------------------	---

ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ 11

- Ο Καποδίστριας ως διπλωμάτης 15
- Ο Καποδίστριας ως κυβερνήτης (1828-1831) 23
- Η δολοφονία του Καποδίστρια 35

ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑΣ 41

- Οι αντιβασιλείς και η άσκηση της εξουσίας 46
- Η δίκη του Κολοκοτρώνη 56
- Εξεγέρσεις στην περίοδο της Αντιβασιλείας 58

ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ 61

- Η προσωπικότητα του Όθωνα 66
 - Α. Ο χαρακτήρας του 66
 - Β. Ο Όθων και η άσκηση της εξουσίας 69
 - Γ. Οι περιοδείες του Όθωνα 77
 - Δ. Ο Όθων ως φιλέλληνας 81
- Η Αμαλία 84
- Προσωπικότητες 97
 - Α. Η γενιά της Επανάστασης 97

Β. Οι Βαυαροί	118
Γ. Οι νεότερες γενιές	123
• Οι εξεγέρσεις στην περίοδο του Όθωνα	127
• Η ληστεία	133
• Οι επεμβάσεις των ξένων	138
• Η οικονομία	144
• Η εκπαίδευση	149
• Η καθημερινή ζωή	152
• Η Εκκλησία	167

ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ Α΄ . . . 169

• Η εκλογή του Γεωργίου	174
• Ο χαρακτήρας του Γεωργίου	176
• Ο Γεώργιος και ο ελληνικός λαός	179
• Το τέλος του Γεωργίου	182
• Η άσκηση της εξουσίας	184
• Προσωπικότητες	198
• Εξεγέρσεις, επαναστάσεις και πόλεμοι	225
• Η ληστεία	236
• Οι επεμβάσεις των ξένων	241
• Η εκπαίδευση	245
• Η οικονομία	248
• Η καθημερινή ζωή	251
• Διάφορα	271

Παραπομπές	273
Βιβλιογραφία	289
Ευρετήριο	296

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η νεότερη ελληνική ιστορία, όπως παρουσιάζεται συνήθως από τους ιστορικούς, δίνει έμφαση σε πολέμους, πολιτικούς και κοινωνικούς ανταγωνισμούς, όπως και σε μεγάλα κατορθώματα σπουδαίων ανδρών. Φαίνεται ότι δεν υπάρχει αρκετός χώρος για τα μικρά και τα ασήμαντα, τα καθημερινά προβλήματα των απλών ανθρώπων, τον τρόπο που ζούσαν, που σκέπτονταν, τον καθημερινό αγώνα τους για επιβίωση. Αλλά και πολλές «ασήμαντες» πράξεις των μεγάλων ανδρών παραλείπονται, δημιουργώντας έτσι μονοδιάστατη εικόνα για τον χαρακτήρα, τη δράση και το ήθος τους. Όμως πολλά από τα «παραλειπόμενα» της Ιστορίας είναι το ίδιο, αν όχι περισσότερο, ενδιαφέροντα από όσα οι ιστορικοί επιλέγουν να διηγηθούν. Είναι αυτά που συνήθως ονομάζονται ιστορικά «ανέκδοτα», τα οποία όμως μπορεί να μας μεταφέρουν πιο άμεσα την ατμόσφαιρα της εποχής και να μας κάνουν να νιώσουμε το κλίμα της με έναν διαφορετικό τρόπο.

Τα κείμενα των ιστορικών που πραγματεύονται την περίοδο του Καποδίστρια, την περίοδο της βασιλείας του Όθωνα και του Γεωργίου Α΄ βρίθουν από «ασήμαντες» λεπτομέρειες. Πολλές από αυτές έχουν ενδιαφέρον ιστορικό, γιατί φωτίζουν τα ιστορικά γεγονότα, άλλες πάλι μας ξαφνιάζουν για την παραδοξότητά τους, άλλες ανατρέπουν την «επίσημη» άποψη για

μεγάλες προσωπικότητες, άλλες απλώς προκαλούν θυμηδία. Εστιάζοντας σε τέτοιου είδους λεπτομέρειες, προσεγγίζουμε την Ιστορία μέσα από ένα διαφορετικό κάτοπτρο, που προβάλει το άγνωστο, το περίεργο, το «ασήμαντο», που πολλές φορές είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον. Ίσως αυτός να είναι ο μοναδικός τρόπος να μάθουμε κάποιες «αλήθειες» που εκούσια ή ακούσια η ιστορική έρευνα αντιπαρέχεται ή αποσιωπά.

Στο βιβλίο αυτό περιλαμβάνονται «ανέκδοτα» που συνοδεύονται από τις ανάλογες παραπομπές στις πηγές. Έτσι, ο αναγνώστης μπορεί να ανατρέχει στο κατάλληλο κείμενο για περισσότερη πληροφόρηση.

Το περιεχόμενο του βιβλίου έχει χωριστεί σε τέσσερις ενότητες, που αφορούν αντίστοιχες ιστορικές περιόδους της νεότερης ελληνικής ιστορίας:

- Τα χρόνια του Καποδίστρια (1828-1831)
- Τα χρόνια της Αντιβασιλείας (1833-1835)
- Τα χρόνια της βασιλείας του Όθωνα (1835-1862)
- Τα χρόνια της βασιλείας του Γεωργίου του Α' (1863-1913).

Στις επιμέρους ενότητες περιλαμβάνονται ανέκδοτα για ιστορικά πρόσωπα, για σημαντικά και ασήμαντα γεγονότα, για στιγμιότυπα της καθημερινής ζωής, για τις συνήθειες των ανθρώπων, την παιδεία, τον πολιτισμό τους κ.λπ.

Ελπίζουμε ότι το βιβλίο αυτό δεν θα είναι μόνο ένα ευχάριστο ανάγνωσμα αλλά και έναυσμα για περισσότερη μελέτη της Ιστορίας.

Οι συγγραφείς

ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ

Στις αρχές του 1827 η Επανάσταση κινδύνευε με αποτυχία, καθώς ο Ιμπραήμ είχε καταλάβει το μεγαλύτερο μέρος της Πελοποννήσου. Μπροστά σε αυτό τον κίνδυνο, οι Έλληνες αποφάσισαν να καλέσουν ως κυβερνήτη τον Ιωάννη Καποδίστρια, που μέχρι τότε είχε δείξει τη μεγάλη διπλωματική του ικανότητα και είχε επιτυχίες στη διεθνή πολιτική σκηνή ως υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας. Ο Καποδίστριας άρχισε έναν κύκλο επαφών με τους ηγέτες των Μεγάλων Δυνάμεων, της Ρωσίας, της Αγγλίας και της Γαλλίας, με σκοπό να δεχτούν την ίδρυση ενός ανεξάρτητου ελληνικού κράτους. Αποτέλεσμα της διπλωματικής του δράσης ήταν η απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων να απαιτήσουν την απομάκρυνση του Ιμπραήμ από την Πελοπόννησο, που τελικά επιτεύχθηκε με τη Ναυμαχία του Ναβαρίνου (Οκτώβριος 1827).

Στις αρχές του 1828, όταν ο Καποδίστριας έφτασε στην Ελλάδα, η κατάσταση ήταν απελπιστική. Αναρχία επικρατούσε παντού, με την πειρατεία στη θάλασσα και τη ληστεία στην ξηρά. Η γη είχε μείνει για χρόνια ακαλλιέργητη, η βιοτεχνία είχε υποστεί τεράστιο πλήγμα και το εμπόριο ήταν ουσιαστικά ανύπαρκτο, από τον φόβο των πειρατών και των ληστών, ενώ το δημόσιο ταμείο ήταν άδειο.

Ο Καποδίστριας θεωρούσε ότι η κατάσταση αυτή μπορούσε να αντιμετωπιστεί μόνο με μια ισχυρή συγκεντρωτική εξουσία, γι' αυτό ζήτησε από τους Έλληνες να του αναθέσουν το έργο του κυβερνήτη, το οποίο άσκησε έχοντας όλες τις εξουσίες, με τη βοήθεια ενός 27μελούς οργάνου, του «Πανελληνίου», με χαρακτηριστικά συμβουλευτικό.

Το έργο του Καποδίστρια θεωρείται εντυπωσιακό, λαμβάνοντας υπόψη το μικρό χρονικό διάστημα στο οποίο αυτό πραγματοποιήθηκε. Πρώτα απ' όλα φρόντισε για την ασφάλεια, με την πάταξη της πειρατείας και της ληστείας και την οργάνωση του ναυτικού και του στρατού, με την ίδρυση της Σχολής Ευελπίδων. Οργάνωσε τη διοίκηση, τη δικαιοσύνη με την ίδρυση δικαστηρίων και την εκπαίδευση με την ίδρυση τεχνικών σχολών και σχολείων για τη δημιουργία διδακτικού προσωπικού. Φρόντισε για τη γεωργική παραγωγή με τη βοήθεια των Γάλλων και την εισαγωγή νέων καλλιεργειών, όπως αυτή της πατάτας, αντιμετωπίζοντας με επιτυχία το πρόβλημα του επισιτισμού της χώρας. Ίδρυσε την πρώτη τράπεζα, καθιέρωσε τον φοίνικα ως εθνικό νόμισμα και, δίνοντας το «καλό παράδειγμα», διέθεσε όλη του την περιουσία στο δημόσιο.

Το 1830 με τις διπλωματικές του ενέργειες κατόρθωσε να υπογραφεί το Πρωτόκολλο του Λονδίνου, με το οποίο αναγνωριζόταν η πλήρης ανεξαρτησία του ελληνικού κράτους, με σύνορα τις εκβολές των ποταμών Αχελώου και Πηνειού. Ωστόσο, η διατήρηση του συγκεντρωτικού καθεστώτος προκάλεσε αντιδράσεις στο εσωτερικό, ιδίως σε περιοχές των οποίων τα συμφέροντα είχαν θιγεί, που εξεγέρθηκαν κατά του κυβερνήτη με την έμμεση υποστήριξη Άγγλων και Γάλλων. Στις 27 Σεπτεμβρίου του 1831 μέλη της οικογένειας των Μαυρομιχαλαίων δολοφόνησαν τον Καποδίστρια, όταν αυτός πήγαινε για να εκκλησιαστεί στον ναό του Αγίου Σπυρίδωνα, στο Ναύπλιο.

Ο ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ ΩΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΗΣ

Άλλο ήταν το πεπρωμένο του

Στις 3 Μαΐου 1804 ένας καλόγερος της μονής Πλατυτέρας στην Κέρκυρα ξύπνησε από ένα παράξενο όνειρο: Είδε ότι ένα άλογο είχε ρίξει τον αναβάτη του και τον έσερνε στη γη. Βγήκε τότε τρέχοντας από το μοναστήρι και είδε κατάπληκτος ένα άλογο να σέρνει πράγματι κάποιον στο χώμα. Ο καλόγερος κατόρθωσε να σταματήσει το άλογο και να σώσει από βέβαιο θάνατο τον αναβάτη του, που δεν ήταν άλλος από τον Καποδίστρια, τον μελλοντικό κυβερνήτη της Ελλάδας. Αυτός είναι ένας από τους λόγους για τους οποίους στη συγκεκριμένη μονή της Κέρκυρας έχουν ταφεί ο Καποδίστριας, ο πατέρας του και ο αδερφός του Αυγουστίνος.¹

Απελθέτω απ' εμού το ποτήριον τούτο...

Όταν ο Καποδίστριας βρισκόταν στην Αγία Πετρούπολη (1811), στην υπηρεσία του τσάρου Νικολάου, του έγιναν αρκετές προτάσεις να παντρευτεί κάποια από τις πολλές πλούσιες κόρες της ρωσικής αριστοκρατίας. Αλλά και από αλλού του έκαναν προξενιά, ακόμα και από τη Βενετία. Η αποκατάστασή του ήταν επιθυμία του πατέρα του, τον οποίο ο Καποδίστριας αγαπούσε υπερβολικά, ωστόσο τα οικονομικά του δεν του επέτρεπαν να τολμήσει να παντρευτεί, αφού, όπως έλεγε, ούτε τον

ίδιο του τον εαυτό δεν μπορούσε να ζήσει. Κι επειδή καταλάβαινε τη λαχτάρα των γονιών του να αποκτήσουν εγγόνια, τους έγραψε ένα γράμμα, στο οποίο έδινε λύση στο πρόβλημά τους, προτείνοντας να παντρεύουν τους άλλους γιους τους, τον Βιάρο και τον Αυγουστίνο!²

Τον εγέραςαν πρόωρος...

Από το 1811 ως το 1813 ο Καποδίστριας έζησε σε αντίξοες συνθήκες τόσο στη Ρωσία όσο και στο Βουκουρέστι, στη διάρκεια του ρωσοτουρκικού πολέμου. Τη μεγαλύτερη ταλαιπωρία όμως τη γνώρισε στη διάρκεια του πολέμου μεταξύ Ρώσων και Γάλλων, κατά την περίφημη εκστρατεία του Ναπολέοντα, το 1812, αφού ακολουθούσε τον ρωσικό στρατό πολύ κοντά στα πεδία των μαχών. Εκτός από τις κακουχίες, η υγρασία, το πολικό ψύχος και η νοσταλγία του για την Ελλάδα είχαν ως αποτέλεσμα να ασπρίσουν πρόωρα τα μαλλιά του. Ήταν τότε μόλις 36 χρονών...³

Ζήσε, μαύρε μου, να φας τριφύλλι...

Μετά την ήττα του Ναπολέοντα στο Βατερλό (1815), στο συνέδριο που έγινε στο Παρίσι οι νικήτριες δυνάμεις (Αυστρία, Πρωσία, Αγγλία) πρότειναν την επιβολή αυστηρών κυρώσεων στη Γαλλία, οικονομικών και εδαφικών, που έφταναν μέχρι και τον διαμελισμό της. Ο Καποδίστριας, ως εκπρόσωπος της Ρωσίας, υποστήριζε τον περιορισμό των κυρώσεων αυτών, με τη σκέψη ότι η φιλελεύθερη Γαλλία θα μπορούσε να είναι αντίβαρο απέναντι στα απολυταρχικά δεσποτικά καθεστώτα της Αυστρίας και της Πρωσίας. Όταν οι προτάσεις του Καποδίστρια

έγιναν αποδεκτές, ο Λουδοβίκος ΙΗ΄, θέλοντας να δείξει έμπρακτα την ευγνωμοσύνη του προς τον έλληνα διπλωμάτη, του πρόσφερε ένα μεγάλο χρηματικό ποσό. Ο Καποδίστριας το αρνήθηκε κατηγορηματικά και, όταν εκείνος επέμεινε, του ζήτησε να σταλούν βιβλία για τη βιβλιοθήκη της Ελλάδας, μόλις αυτή θα απελευθερωνόταν. Οι Γάλλοι δεν τα έστειλαν ποτέ...⁴

Έβλεπε πολύ μακριά!

Είναι σχετικά άγνωστες οι διπλωματικές ενέργειες του Καποδίστρια για την κατάργηση του δουλεμπορίου, στο συνέδριο της Αιξ Λα Σαπέλ, το 1818, όταν ήταν υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας. Στις ενέργειές του για μέτρα εναντίον των δουλεμπόρων αντιτάχθηκαν οι Άγγλοι, που είχαν οικονομικά συμφέροντα στην Αφρική, υποστηρίζοντας ότι το σχέδιο του Καποδίστρια ήταν ανεφάρμοστο. Οι αντιδράσεις των αφρικανικών χωρών, όπως επίσης και οι διενέξεις μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών για τον έλεγχο των αποικιών στην Αφρική οδήγησαν στις αποφάσεις του συνεδρίου του Βερολίνου, το 1885. Οι τελικές ρυθμίσεις για το δουλεμπόριο, στο συνέδριο αυτό, βασίστηκαν στις προτάσεις που είχε κάνει ο Καποδίστριας 67 χρόνια πριν! Στο συνέδριο της Αιξ Λα Σαπέλ ο Καποδίστριας είχε επίσης προτείνει την ίδρυση ενός υπερεθνικού οργανισμού, με κύριο σκοπό την εγγύηση της ειρήνης, τη διεθνή συνεργασία των κρατών και την ειρηνική επίλυση των μεταξύ τους διαφορών. Θα ήταν κάτι αντίστοιχο του σημερινού ΟΗΕ!⁵

Μετά την επανάσταση του 1843 το ελληνικό κράτος σταμάτησε να εξυπηρετεί τα δάνεια που είχε συνάψει ως τότε. Οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν αντέδρασαν, μάλλον επειδή η επανάσταση περιόριζε τον ρόλο του Όθωνα και τις απαιτήσεις του να ενσωματωθεί στο κράτος το νησί της Κρήτης. Τότε ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, απευθυνόμενος στον Ιωάννη Κωλέττη, που είχε γίνει πρόσφατα πρωθυπουργός, είπε:
«Να δούμε τώρα πώς θα ξεπληρώσουμε τα χρέη μας!».
Ο πονηρός Κωλέττης είχε την απάντηση:
«Μάλλον πρέπει να δούμε πώς δεν θα τα ξεπληρώσουμε!».

Πόσα γνωρίζουμε πραγματικά για τη Νεότερη Ελληνική Ιστορία; Οι ιστορικοί δίνουν συνήθως έμφαση σε πολέμους, σε μεγάλα κατορθώματα σπουδαίων ανδρών, στους πολιτικούς και κοινωνικούς ανταγωνισμούς. Όμως, πολλά από τα «παραλειπόμενα» της Ιστορίας είναι το ίδιο, αν όχι περισσότερο, ενδιαφέροντα.

Αντλώντας από πλήθος πηγών, οι συγγραφείς αυτού του βιβλίου αναδεικνύουν την άγνωστη πλευρά της περιόδου 1828-1913. Εστιάζουν στις ιστορικές μορφές που τη σημάδεψαν (Καποδίστριας, Όθωνας, Αμαλία, Κολοκοτρώνης, Μαυροκορδάτος κ.ά.) ζωντανεύοντας τον χαρακτήρα, το ήθος και τη δράση τους. Φωτίζουν επίσης το κλίμα της εποχής, τα καθημερινά προβλήματα των απλών ανθρώπων, τον τρόπο που ζούσαν, που σκέπτονταν, τον αγώνα τους για επιβίωση.

ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

